

Doen wat werkt tegen jeugdcriminaliteit:

Buiten het strafrecht, binnen de samenleving

Gespreksnotitie Stichting Halt, 1 oktober 2026

Een buitenstrafrechtelijke afdoening (BSA) helpt jongeren snel na een (eerste, licht) delict verantwoordelijkheid te nemen, verkleint de kans op herhaling en draagt bij aan de sociale ontwikkeling, gezondheid en welzijn van jongeren. Pedagogisch maatwerk, vrijwilligheid, herstel en de betrokkenheid van ouders en andere vertrouwde personen geven jongeren ruimte om te leren. Slachtoffers krijgen erkenning en genoegdoening, terwijl onnodige instroom in het strafrecht wordt voorkomen. Zo draagt de BSA bij aan meer toekomstperspectief voor jongeren en een veiligere samenleving.

Een BSA is een reactie op strafbaar gedrag buiten het strafrecht, vanuit de gedachte jongeren te beschermen tegen de negatieve effecten van het jeugdstrafrecht. We weten namelijk uit onderzoek dat de effectiviteit van interventies afneemt in een omgeving van controle en dwang, zoals het jeugdstrafrecht. Daarnaast constateerde de Inspectie Justitie en Veiligheid in het rapport *Pedagogisch uitgangspunt onder druk* dat de lange doorlooptijden in het jeugdstrafrecht het pedagogische karakter van interventies onder druk zetten. Snelle, buitenstrafrechtelijke reactie op grensoverschrijdend gedrag vergroot de kans dat jongeren ervan leren.

Fouten maken hoort ook bij opgroeien. Verschillende criminologische en sociologische onderzoeken tonen aan dat veruit de meeste jongeren na een (klein) delict vanzelf stoppen met crimineel gedrag, ook wel *spontane desistance* genoemd. De *age crime curve* laat zien dat crimineel gedrag piekt in de leeftijd tussen 15 en 22 jaar en daarna bij de overgrote meerderheid afneemt. Aspecten als groepsdruk en de behoefte tot experimenteren maken dat jongeren verboden gedrag sneller opzoeken. Na natuurlijke rijping van het brein stopt dit veelal vanzelf. Met name voor deze overgrote groep sluit de BSA daarom goed aan, voor hele zware delicten blijft het strafrecht uiteraard onvermijdelijk.

Nederland kent nu de politiereprimande en de Halt-interventie als BSA's. De jongere wordt snel geconfronteerd met grensoverschrijdend gedrag, neemt verantwoordelijkheid en krijgt de gelegenheid om van het incident te leren, zonder dat een strafrechtelijke procedure onnodige schade veroorzaakt. Het kinderrechtenverdrag IVRK bepaalt dat zo'n afdoening steeds als eerste mogelijkheid moet worden overwogen. Ook de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) pleitte vorig jaar in het advies *Een nieuw perspectief op buitenstrafrechtelijke afdoeningen voor jeugdigen* voor een fundamentele versterking van BSA's in het stelsel, mede vanuit de uitgangspunten van het IVRK.

Wat werkt

- 1. Snel ingrijpen werkt beter**
Een reactie kort na het delict en voor inzet van het jeugdstrafrecht heeft meer pedagogisch effect.
- 2. Buiten het strafrecht blijft ruimte om te leren**
Vrijwilligheid, maatwerk en het voorkomen van criminalisering verkleinen de kans op herhaling. Kiest een jongere niet voor een BSA, dan gaat de jongere toch terug het strafrecht in.
- 3. Herstel helpt daders én slachtoffers**
Jongeren nemen verantwoordelijkheid; slachtoffers krijgen erkenning en genoegdoening.
- 4. Eigen sociale omgeving biedt de beste ondersteuning**
Ouders, verzorgers en andere vertrouwde personen helpen positieve ontwikkeling vast te houden.

Wat levert BSA maatschappelijk op?

- Minder herhaling van strafbaar gedrag.
- Jongeren beschermen tegen negatieve effecten van het jeugdstrafrecht.
- Meer herstel en erkenning voor slachtoffers.
- Minder onnodige druk op het (jeugd)strafrecht.
- Meer beschermende factoren en toekomstperspectief voor jongeren.
- Een doelmatiger inzet van strafrecht, hulpverlening en lokale netwerken.

Genoegdoening voor het slachtoffer

Met een buitenstrafrechtelijke afdoening wordt veel aandacht gegeven aan slachtoffers die betrokken zijn bij de zaak. Herstel is een groot onderdeel van de Halt-interventie. Bij bijvoorbeeld een winkeldiefstal zit een winkelier in veel gevallen ook helemaal niet te wachten op een rechtszaak, waarbij de ondernemer als slachtoffer spreekrecht mag uitoefenen. Een herstelgesprek, een werkstraf in de winkel of een persoonlijke excuusbrief wordt in veel gevallen meer gewaardeerd.

Cijfers

- **Recidive:** Een analyse uit 2013 van resultaten van 45 onderzoeken laat zien dat buitenstrafrechtelijke afdoening samenhangt met lagere recidive dan een justitiële afdoening. De recidivepercentages onder alle jongeren in diversionprogramma's hebben een gemiddelde van 31,5%. Onder jongeren die via het traditionele strafrechtstelsel waren afgehandeld was dat een gemiddelde van 41,3%. Het WODC voert momenteel een effectonderzoek uit naar de Halt-interventie, waarvan de resultaten in 2028 worden verwacht.
- **Bredere positieve effecten:** In 70% van de effectsudies naar de buitenstrafrechtelijke afdoening werden naast recidivevermindering ook bredere positieve effecten gevonden, zoals sociale ontwikkeling, gezondheid en welzijn.
- **Genoegdoening voor slachtoffers:** Slachtoffers die we bij Halt ontmoeten, geven aan de buitenstrafrechtelijke afdoening zeer positief te waarderen. Op basis van 176 vragenlijsten onder slachtoffers (interne Halt-monitor, 2025-2026) zijn de gemiddelde scores op een schaal van 1-5: 4,4 voor ervaren rechtvaardigheid dat jongere naar Halt moest (draagvlak interventie), 4,1 voor zich gehoord voelen (procedurele rechtvaardigheid) en 3,6 voor de bijdrage aan verwerking van het incident (herstel).

Advies

- Maak buitenstrafrechtelijke afdoeningen vaker de eerste overweging bij jeugdige first offenders.
- Borg vrijwilligheid, proportionaliteit, pedagogisch maatwerk en herstel.
- Organiseer de afdoening zo snel mogelijk na het delict en voor inwerkingtreding van het jeugdstrafrecht.
- Verbind de aanpak structureel met ouders, vertrouwde personen, jeugdwerk en andere lokale ondersteuning.
- Meet niet de effectiviteit van afzonderlijke interventies, maar onderzoek waar en onder welke omstandigheden (binnen/buiten het strafrecht) effectiviteit het grootst is.
- Voorkom dat BSA's worden toegepast op gedrag dat voorheen niet strafrechtelijk werd behandeld. Dit heet 'net-widening'. BSA's zijn nadrukkelijk bedoeld als alternatief voor een strafrechtelijke route.

Over Halt

Stichting Halt richt zich ruim 45 jaar op het voorkomen van en reageren op jeugdcriminaliteit. Jaarlijks behandelt Halt ongeveer 12.000 zaken van jongeren van 12 tot 18 jaar die een licht strafbaar feit zijn begaan. Halt heeft op grond van artikel 77e van het Wetboek van Strafrecht en het Halt-besluit een wettelijke taak bij de uitvoering van de Halt-interventie. Jongeren krijgen daarmee de kans om buiten het strafrecht verantwoordelijkheid te nemen, van hun gedrag te leren en waar mogelijk de schade te herstellen, zonder

een strafblad. Met pedagogische en herstelgerichte interventies, voorlichting en samenwerking met ouders, scholen, gemeenten, politie en andere partners werkt Halt aan sociale weerbaarheid, herstel voor slachtoffers en een kansrijke toekomst voor iedere jongere.